

تعامل سازمان بین‌المللی کار و سازمان تجارت جهانی در تضمین استانداردهای بنیادین کار (موضوع اعمال تحریم‌ها)

سعیدرضا ابدی *

سعیده مزینانیان **

فائزه صفی‌زاده ***

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۳/۱۱/۴

تاریخ دریافت: ۱۳۹۳/۸/۲۴

چکیده

طی دهه گذشته تعامل میان استانداردهای کار و تجارت بین‌المللی به یک مسئله مهم در روابط میان کشورهای پیشرفته صنعتی و در حال توسعه تبدیل شده است. بسیاری از مخالفان این تعامل، به دوگانگی این دو نهاد-سازمان بین‌المللی کار و سازمان تجارت جهانی اشاره می‌کنند و معتقدند از نظر ساختار این دو سازمان بین‌المللی بسیار متفاوت هستند. علی‌رغم اختصاص انجام برخی از امور توسط سازمان بین‌المللی کار و برخی دیگر توسط سازمان تجارت جهانی، اما همچنان انجام برخی از کارهای مشترک توسط هر دو صورت می‌پذیرد.

در این مقاله به نقد سیستماتیک برای ایجاد ارتباط بین سازمان تجارت جهانی و استانداردهای بنیادین کار از طریق اعمال تحریم‌ها پرداخته شده است. در این نقد به این موضوع اشاره شده که به طور کلی برقراری چنین ارتباطی به راحتی امکان پذیر نمی‌باشد، اما نقش بسیار قابل توجه این دو سازمان (سازمان بین‌المللی کار و سازمان تجارت جهانی) را در ارتقا استانداردهای بنیادین کار نمی‌توان نادیده گرفت و این مقاله درصدد ارائه راه حل مؤثر و مناسبی برای حل مشکلات این ارتباط است. در این راستا برای حصول کامل به هدف ارتقا استانداردهای بنیادین کار باید از ابزارهای گوناگون همچون

---

* عضو هیئت علمی دانشکده حقوق دانشگاه شهید بهشتی (نویسنده مسئول).

s_abadi@sbu.ac.ir

** دانشجوی دکتری حقوق عمومی دانشگاه شهید بهشتی.

*** کارشناس ارشد حقوق بین‌الملل دانشگاه علامه طباطبائی.

برچسب‌زنی اجتماعی، گسترش آموزش و پرورش و آزادسازی تجاری در کشورهای در حال توسعه و توسعه یافته استفاده نمود.

کلید واژگان

استانداردهای بنیادین کار، اشتغال کامل، تحریم‌های اقتصادی، ابزارهای جایگزین.

مقدمه

اندیشه ایجاد و تدوین ضوابط و معیارهایی در سطح بین‌المللی به منظور تنظیم روابط کارگران و کارفرمایان از آغاز قرن نوزدهم پدید آمد و نزدیک به یک قرن پس از پیدایش نخستین جوانه‌های آن، به تأسیس سازمان بین‌المللی کار در سال ۱۹۱۹ انجامید و با تأسیس این سازمان اسناد مصوب آن، به عنوان مهم‌ترین منابع ایجاد استانداردهای بنیادین کار درآمدند.^۱ در خصوص تعامل میان استانداردهای بنیادین کار و تجارت بین‌المللی مخالفان به تفاوت ساختاری این دو سازمان با یکدیگر می‌نگرند، هرچند که ممکن است در وهله اول انتقاد این افراد از نظر تفاوت ساختاری درست به نظر آید ولی باید به درک درستی از نقش این دو سازمان بین‌المللی در دستیابی به اهداف اجتماعی از جمله ارتقا استانداردهای بنیادین کار دست یافت.^۲

فارغ از زبان به کار رفته در مقدمه اساسنامه سازمان بین‌المللی کار که تأییدکننده "اشتغال کامل" و "ارتقا استانداردهای بنیادین" است، اساسنامه سازمان تجارت جهانی، شامل مقرراتی که تنظیم‌کننده استانداردهای کار باشد، نیست.^۳ ولی با موافقتنامه دور اروگوئه که منجر به تأسیس سازمان تجارت جهانی شد، تقاضا برای قرار گرفتن استانداردهای کار به عنوان بخشی از موافقتنامه‌های تجاری، عنصر اصلی دستور کار تجاری کشورهای توسعه‌یافته به خصوص ایالات متحده شد. هدف این کشورها این بود تا اعضای سازمان تجارت جهانی مجموعه‌ای از

۱. عراقی، سیدعزت ا...؛ حقوق بین‌الملل کار، چ اول، انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۶۷، ص ۷.

2. L. Arnold, Luke, "Labor and the World Trade Organization: towards a reconstruction of the linkage discourse", DEAKIN Law Review, Volume 1, p84.

3. Thomas, Chantal, "Should the World Trade Organization Incorporate Labor and Environmental Standards?", 61 WASH. 8 LEE L. REV. 347, 2004, p351-352.

استانداردهای یکنواخت کار را بپذیرند و با تهدید به اجرای تحریم‌های اقتصادی علیه کشورهای ناقص، زمینه اجرایی این استانداردها فراهم گردد.^۱

در این راستا طرف داران اجرای بین‌المللی استانداردهای بنیادین کار از دو طیف مجزا دو استدلال را بیان می‌کردند:

۱. کارگران سازمان‌یافته و فعالان اجتماعی در ایالات متحده و دیگر کشورهای صنعتی معتقد بودند، شیوه‌ها و شرایط کار غیرمنصفانه در بسیاری از شرکای تجاری کشورهای در حال توسعه وجود دارد و نیاز است تا به وسیله اقدامات تجاری مناسب، جبران شود.

۲. بسیاری از فعالان سیاسی بر این باور بودند، کارگران در کشورهای در حال توسعه موضوع استثمار و سوءاستفاده از شرایط کار هستند و دستمزد آنان کافی نیست.^۲

در این میان بسیاری از منتقدان تجارت آزاد بر این باور بودند که رقابت ناعادلانه‌ای میان تولیدکنندگان در کشورهای توسعه‌یافته صنعتی با واردات از کشورهای با نرخ بسیار پایین دستمزد و استانداردهای کار، وجود دارد. در مقابل طرف داران تجارت آزاد، اغلب تفاوت در استانداردهای بنیادین کار را به عنوان یک منبع قانونی سود یا ضرر نسبی تلقی و بیان می‌کردند که چنین رقابتی به کارگران کم‌درآمد در کشورهای در حال توسعه سود می‌رساند و در بسیاری از موارد، یک عنصر مهم در رشد اقتصادی مورد نیاز برای بهبود استانداردهای زندگی و در نهایت عدالت توزیعی در این کشورها است.

در نهایت، کشورهای صنعتی راه‌حل را در این دیدند که طی اقداماتی از اجرای استانداردهای کار از طریق مکانیسم‌هایی مانند تجارت جهانی و موافقت‌نامه‌های تجاری منطقه‌ای و دو جانبه، اطمینان حاصل کنند.

جای تعجب نبود که کشورهای در حال توسعه که هدف اصلی این تحریم‌ها هستند با گنجاندن استانداردهای کار در سازمان تجارت جهانی مخالفت کنند.

1. Panagariya, Arvind, "Labor Standards and Trade Sanctions: Right End Wrong Means", January 2001, p 15-16.

2. M. Stern, Robert, Katherine, Terrell, "LABOR STANDARDS AND THE WORLD TRADE ORGANIZATION", RESEARCH SEMINAR IN INTERNATIONAL ECONOMICS Gerald R.ford School of public policy, University of Michigan, August 2003, p 2.

نتیجه تنش میان این دو گروه از کشورها منجر به عدم موفقیت سازمان تجارت جهانی در سیاتل برای شروع دور جدیدی از مذاکرات چندجانبه در دسامبر ۱۹۹۹ شد. در حالی که اعضای سازمان تجارت جهانی برای دور بعدی در قطر در نوامبر ۲۰۰۱ آماده می‌شدند، ترس از نتیجه نگرفتن در سطح وسیعی ادامه داشت. بنابراین اطلاع کامل از منابع فشار برای ارتباط بین تجارت و استانداردهای کار خواسته شده توسط کشورهای توسعه‌یافته و پیدا کردن راه‌حلی که آغاز دور بعدی مذاکرات چندجانبه را ممکن سازد، اهمیت داشت.

دو منبع اصلی فشار برای ارتباط استانداردهای کار و تجارت را شاید بتوان:

۱. گروه‌های اخلاق محور که مشتاق ارتقای حقوق کارگران از جمله پایان دادن به کار کودکان در سراسر جهان هستند و
  ۲. لابی‌های حمایتگر در کشورهای توسعه‌یافته که ارتقا استانداردهای بنیادین کار را برای کشورهای در حال توسعه به عنوان ابزار رقابتی در جهت ناتوان کردن این دسته از کشورها در صنعت و کار می‌دانند، دانست. سرخوردگی همراه با آهستگی روند پیشرفت در زمینه حقوق کارگران منجر به این شد که گروه اخیر در حمایت از حقوق کارگران توسط تحریم‌های تجاری، به گروه دیگر بپیوندند.
- هدف بهبود استانداردهای کار در سراسر جهان به وسیله گروه‌های اخلاقی و اخلاق محور قابل ستایش است اما این درحالی است که گروهی اعتقاد دارند تضمین استانداردهای کار به وسیله سازمان تجارت جهانی ما را به این هدف نمی‌رساند و استفاده از تحریم‌های تجاری ابزار اشتباهی است و ممکن است حتی شرایط را برای کارگران در کشورهای در حال توسعه از قبل هم نامناسب‌تر کند. لذا سیاست‌های جایگزین و نهادهایی باید مستقر شوند تا اطمینان حاصل شود که:
۱. کارگران در کشورهای صنعتی، تحت آثار منفی تجارت آزاد و جهانی شدن قرار نخواهند گرفت و
  ۲. درآمدها و شرایط کار کارگران در کشورهای در حال توسعه در فاصله زمانی مناسب و مقبولی بهبود خواهد یافت.^۱

1. Panagariya, Arvind, "Labor Standards and Trade Sanctions: Right End Wrong Means", op.cit,p15&16 .

۱. سازمان بین‌المللی کار و اقدامات اجرایی آن در ارتقا استانداردها

اقدامات سازمان بین‌المللی کار برای ترویج و حفاظت از حقوق کار در سه شکل اصلی طراحی شده است:

۱. توسعه حقوق کار از طریق تصویب کنوانسیون‌ها و توصیه‌نامه‌ها.
۲. اقدامات نظارتی بین‌المللی برای تضمین تحقق حقوق کار.
۳. انجام همکاری‌های فنی و مشاوره خدماتی برای ترویج عدالت اجتماعی و اجرای حقوق بشر در زمینه کار.^۱

به این ترتیب این سازمان در نخستین شکل از اقدام خود، ملاک‌های جهانی کار را در چارچوب مقاله‌نامه‌ها و توصیه‌نامه‌هایی که تعیین‌کننده حداقل استانداردها است، معین می‌کند. از این رو، استانداردهای بنیادین کار در طول زمان به تکامل رسیده و به لحاظ حقوق بین‌الملل دارای قدرت اجرایی می‌گردند.^۲ در این خصوص تفاوت میان مقاله‌نامه‌های متضمن استانداردهای بنیادین کار و سایر مقاله‌نامه‌های سازمان بین‌المللی کار در این است که کشورهای عضو سازمان خواه مقاله‌نامه‌های مربوط به استانداردهای بنیادین کار را تصویب کرده و یا نکرده باشند، ملزم به رعایت و احترام به آنها هستند.^۳

سازمان بین‌المللی کار تا به امروز بالغ بر ۱۸۹ مقاله‌نامه و ۲۰۲ توصیه‌نامه منتشر کرده است^۴ که کنوانسیون‌های منع کار اجباری ۱۹۵۷، کنوانسیون آزادی انجمن‌ها و حمایت از حق ایجاد تشکل ۱۹۴۸، کنوانسیون حق تشکل و مذاکره جمعی ۱۹۴۹، کنوانسیون حداقل سن کار ۱۹۷۳ و کنوانسیون عدم تبعیض (استخدام و اشتغال) ۱۹۵۸ به طور جهانی پذیرفته شده‌اند^۵

1. m. Stern, Robert, "labor standards and trade, op.cit, p11.

۲. عراقی، سید عزت ا... و رنجریان، امیر حسین؛ تحول حقوق بین‌الملل کار، چ اول، انتشارات مؤسسه کار و تأمین اجتماعی، ۱۳۸۵، ص ۳۶

۳. ابدی، سعید رضا؛ مسئولیت دولت نسبت به تحقق حقوق بنیادین کار در ایران، مجله تحقیقات حقوقی دانشگاه شهید بهشتی، ویژه‌نامه ش ۳، ص ۳۴۷.

4. <http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=1000:12000:3951976274486406>

تاریخ مراجعه به سایت ۹۲/۳/۱ ساعت ۱۲:۳۷

5. See generally, Worst Forms of Child Labour Convention, adopted June 17, 1999, at <http://www.ilo.org/ilolex/english/convdispl.htm> (No. 182); Convention Concerning Minimum Age Admission to Employment, adopted June 26, 1973, 1015 U.N.T.S. 297 (No. 138) (ILO)

کنوانسیون‌های مربوط به شرایط کار مانند محدودیت ساعات کاری و حداقل دستمزد و امنیت شغلی و محیط کار بسته به سطح درآمد و توسعه یافتگی کشورهای مختلف مورد پذیرش قرار گرفته است.^۱ از این رو، اصول جهانی حقوق بین‌الملل کار به طور معمول شامل سیاست‌های یکسان کردن در استخدام یا قوانین نیست.^۲ بنا به رعایت این نکته است که همواره سازمان بین‌المللی کار به دنبال تصویب و اجرای استانداردهای کار برای همه کشورها بوده تا از این طریق کشورهای در حال توسعه و توسعه‌نیافته به تدریج قواعد کار خود را به سطح معیارهای جهانی برسانند.^۳

البته هیچگونه توافقی بر سر تعریف اینکه کدام یک از استانداردهای کار ارتقا یابند، وجود ندارد. به عنوان مثال ایالات متحده آمریکا تاکنون کنوانسیون‌های اصلی را به غیر از کنوانسیون منع کار اجباری و کنوانسیون بدترین اشکال کار اجباری امضا نکرده است.

لذا این یک ادعا است که توافق کلی بین کشورها درباره استانداردهای بنیادین کار وجود دارد. شاید بتوان گفت که ارزش‌های مشترک مد نظر است اما چگونگی اجرای این ارزش‌های مشترک نیز بحث برانگیز است.^۴

مشکل اولیه این است که علی‌رغم آنکه همه کشورها به صورت یکنواخت متمایل به تصویب این کنوانسیون‌ها هستند، لیکن گروه‌های مختلفی از کشورها، معاهدات متفاوتی را تصویب و در نتیجه تعهدات حقوقی در هم ریخته و ناسازگاری را ایجاد کرده‌اند.

اگر چه اساسنامه سازمان بین‌المللی کار، اجازه اعمال تحریم‌ها را در صورت عدم همکاری و اجرای تعهدات با بیان ابهام برانگیزی به این شرح داده است:

[here in after Minimum Age Convention]; Convention Concerning the Abolition of Forced Labour, adopted June 25, 1957, 320 U.N.T.S. 291 (No.1 05) (ILO) [hereinafter Abolition of Forced Labour Convention]; Convention Concerning Freedom of Association & Protection of the Right to Organize, adopted July 9, 1948, 68 U.N.T.S. 17 (No. 87) (ILO) [hereinafter Freedom of Association & Protection of the Right to Organize Convention].

1. Feng, Tang, YAO, Li-ming, "International Trade and Labor Standards: Effects on China's Foreign Trade", *Zhejiang University of Technology, P.R.China*. 2006.p778

۲. برای مثال حداقل سن کار کودکان در کشورهای توسعه یافته ۱۸ سال می باشد اما در کشورهای در حال توسعه سن ۱۵ سال قابل اجرا می باشد.

۳. عراقی، عزت ا... و رنجریان، امیرحسین؛ پیشین، ۳۸۶.

4. Panagariya, Arvind, "Labor Standards and Trade Sanctions: Right End Wrong Means", *optic*, p15&16.

"در صورتی که هر یک از اعضا در زمان معلوم به توصیه‌ها عمل نکنند، هر عضو دیگری مجاز است در برابر آن عضو، اقدامات اقتصادی مشخصی اعمال کند... به تناسب هر موضوع."^۱ برای مثال شیوه‌های کار در قضیه میانمار (برمه سابق) مورد اعتراض بین‌المللی قرار گرفت، این اعتراض منجر به ایجاد جنبشی برای تحریم اقتصادی علیه این کشور شد، به این گونه که حتی ایالات متحده آمریکا شرکت‌های داخلی که با میانمار تجارت داشتند، جریمه می‌کرد. از آنجا که طبق اساسنامه سازمان بین‌المللی کار ائتلاف ۲۵ کشور از کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه، عامل ایجاد یک شکایت رسمی است، کمیسیون تحقیق این سازمان پس از بررسی وضعیت میانمار اعلام کرد در این کشور نقض گسترده کنوانسیون منع کار اجباری صورت گرفته است اما تا به امروز همچنان میانمار در عدم انطباق با کنوانسیون منع کار اجباری قرار دارد و سازمان بین‌المللی کار اجازه اعمال هیچ گونه تحریمی را نداده است و این ناشی از ابهام موجود در زمینه اجازه تحریم در اساسنامه سازمان بین‌المللی کار است.^۲

۱.۱. بررسی دلایل منصفانه غیر تجاری برای استفاده از تحریم‌ها و نظرات مخالف آن

اولین دلیل قابل بررسی در این حوزه تأثیرگذاری حقوق بشر بر سیاست‌گذاری اقتصادی است. در توضیح این دلیل باید این چنین گفت که حقوق بشر به عنوان حقوق ذاتی، صرف نظر از وابستگی‌های ملی افراد به واسطه ویژگی بشر بودن مورد لحاظ قرار می‌گیرد و حقوق کار یا استانداردهای بنیادین آن نیز، به عنوان حقوق اساسی با صفات مشخص جهانی ملاحظه می‌گردند. بر این اساس حقوق بنیادین کار بر محور حق کار کردن که از بارزترین حقوق و آزادی‌های بشر محسوب می‌شود ناظر بر حقوق اساسی و پایه‌ای در آزادی کار، آزادی فعالیت

1. "In the event of any member failing to carry out within the time specified the recommendations. any other member may take against that member the measures of an economic character indicated .. as appropriate to the case."

http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=1000:62:0::NO:62:P62_LIST_ENTRIE_ID:2453907:

NO#A7, Article 30. (تاریخ مراجعه به سایت ۹۲/۱/۲۰ ساعت ۱۰:۳۴)

2. Thomas, Chantal, "Should the World Trade Organization Incorporate Labor and Environmental Standards?", op.cit,p351.

صنفی، برابری در دستمزد و منع هرگونه تبعیض از گذشته مورد توجه جامعه جهانی بوده و در سیر تطور خود در قالب‌های متفاوتی اهمیت داده شده است.^۱

سؤال این است که تا چه حد اصول و استانداردهای حقوق بشر مورد توافق بین‌المللی، سیاست اقتصادی را تحت تأثیر قرار می‌دهد؟ رکود جهانی اقتصاد در سال‌های ۲۰۰۸-۲۰۰۹، به عنوان یک شکست ملی و جهانی از سیاست‌ها و مقررات اقتصادی قلمداد شده است که طیف وسیعی از حقوق اساسی برای افراد را در بسیاری از کشورها تضعیف کرد. با این حال با وجود برخی از تلاش‌ها، مقررات و استانداردهای بین‌المللی حقوق بشر به سختی در طرح سیاست اقتصادی قرار گرفتند و ارزیابی‌های زیادی از اقدامات سیاسی صورت گرفت تا این بحران تحت کنترل درآید. عده‌ای بر این باورند که علت این اتفاقات آن است که حقوق بشر مرتبط با اقتصاد دانسته نمی‌شود و مدافعان حقوق بشر به میزان وابستگی حقوق بشر به اقتصاد و سیاست اقتصادی به خوبی توجه ننموده‌اند.

در عین حال بسیاری از اقتصاددانان از مدافعان حقوق بشر انتقاد می‌کنند و اصول حقوق بشر را به عنوان ابزارهایی نامشخص و غیر قابل اجرا می‌دانند.^۲

بعضا سوءاستفاده‌ها از حقوق بشر منجر به افزایش بی‌ثباتی در سیاست و اقتصاد و به نوعی اختلالات حساس اجتماعی می‌شود.^۳

نگرانی پدرگرایانه^۴ یا نوع دوستانه را نیز می‌توان از دیگر دلایل منصفانه غیرتجاری برای اعمال تحریم‌ها قلمداد نمود. به عنوان نمونه می‌توان به آژانس‌های تخصصی بین‌المللی مانند بانک جهانی و صندوق بین‌المللی پول اشاره نمود که کمک‌هایی را به کشورهای دریافت‌کننده تدابیر داخلی ارائه می‌کنند در مقابل، استدلال‌های ضد پدر سالارانه وجود دارد که بیانگر نسبی‌گرایی فرهنگی یا حاکمیت مبتنی بر استقلال داخلی (سیاسی، اقتصادی، فرهنگی) می‌باشد.

۱. ابدی، سعیدرضا؛ پیشین، ص ۳۴۱.

2. "Human Rights in the Global Economy: Report from a Colloquium", **International Council on Human Rights Policy**, 2010, p1.

۳. معمولاً بی‌ثباتی در سیاست و اقتصاد موجب آن می‌شود که موضوع‌هایی مانند پناهندگی و مهاجرت مطرح گردد به دلیل آنکه این‌طور فرض می‌شود که در سایر کشورهای آن منطقه یا جهان امنیت بالاتری وجود دارد.

4. Paternalism.

عدم قبول استانداردهای بنیادین کار یک نگرانی بین‌المللی است و اقدام به تحریم‌های تجاری به عنوان ابزاری برای پیشرفت در این هدف مورد استفاده قرار گرفته‌است. اصلی‌ترین دلیل حمایت از استانداردهای بنیادین کار پایه اخلاقی آن می‌باشد.

این تحریم‌ها با هدف رسیدن به نتیجه در جهت کاهش یا حذف نقض استانداردهای پذیرفته شده، از سوی جامعه بین‌المللی به کار گرفته می‌شوند. بر طبق این مفهوم، اگر قابل اثبات باشد که تحریم‌ها علیه کار کودکان آنها را در شرایط وخیم‌تری قرار می‌دهد و تقلیل دادن آنها منجر به گرسنگی آنها و یا اقدام به فعالیت‌های غیر قانونی توسط آنها می‌شود و در نهایت این نوع افراط باعث کور شدن اصول اخلاقی می‌شود براین اساس الزامات اخلاقی برای حفظ تحریم‌ها غیر مؤثر خواهد شد. به این ترتیب تحریم‌ها باعث دیکته شدن سیستمی می‌گردند که از نظر تئوری ممکن است خارج از تأثیرگذاری کلی بر مردم، درست قلمداد شوند. برای مثال قوانین مبارزه با کار کودکان، دارای ضمانت اجرای مناسبی نمی‌باشند و بعید به نظر می‌رسد که تحریم‌ها بتوانند تا میزان قابل توجهی این وضعیت را تغییر دهند. البته این به آن معنا نیست که دلایلی دال بر این اعتقاد که تحریم‌های تجاری تأثیر مطلوب را به طور نسبی خواهند داشت، وجود ندارد.

اما تجربه بنگلادش در سال ۱۹۹۳ نشان داد که اخراج کودکان زیر ۱۵ سال از کارخانه‌های پوشاک در داکا توسط مالکان کارخانه‌ها مؤثر نبوده و سرنوشت این کودکان در روزنامه فایننشیل تایمز نشان داد که بسیاری از این کودکان پس از اخراج تبدیل به فروشندگان خیابانی شده‌اند.^۱

۱.۲. شناسایی اثرات بالقوه رفاهی از اعمال تحریم‌ها

یکی از پرسش‌های قابل طرح در این قسمت آن است که آیا تحریم‌های تجاری یا تهدید بر آن، موفق در ارتقا استانداردهای بنیادین کار بوده است؟

در پاسخ ابتدائاً به بررسی وضعیت کشورها یا شرکت‌هایی که مورد هدف تحریم‌ها قرار گرفته‌اند پرداخته خواهد شد. تجربه نشان داده است که با ارتقا استانداردهای بنیادین کار هر چند ممکن

1. Panagariya, Arvind, "Labor Standards and Trade Sanctions: Right End Wrong Means", op.cit, p15&16.

است که رفاه داخلی برای کوتاه مدت کاهش پیدا کند ولی این کاهش رفاه، جبران و در بلند مدت رفاه داخلی از بهبود استانداردهای کاری ایجاد خواهد شد.

تأثیرات رفاهی در کشورهای مورد هدف تحریم به کشش عرضه و تقاضا بستگی دارد زمانی که تولیدکنندگان خارجی به علت ارتقا استانداردهای حقوق کار با هزینه‌های بالاتری مواجه می‌شوند، ممکن است بخشی از این هزینه‌ها را به مصرف‌کنندگان کشورهایایی که تحت اعمال تحریم‌های تجاری هستند، انتقال دهند.

در این خصوص کشورهای توسعه یافته که خواهان ارتباط بین استانداردهای کار و دسترسی به بازار هستند دو بحث کلیدی را مطرح می‌کنند.

اول: اگر یک کشور در داخل مرزهای خود شیوه‌های غیرقانونی قابل اعتراضی دارد این یک حق اخلاقی است که صادرات کالاهای تولید شده تحت این شرایط را در خارج از کشور به حالت تعلیق درآورد.

دوم: تولیدکنندگان در کشورهای با استانداردهای کار بالاتر در یک نقطه ضعف رقابتی نسبت به هم‌تایان خود در کشورهای با استانداردهای پایین‌تر کار قرار می‌گیرند و تجارت منصفانه مستلزم آن است که این استانداردها در سطح بین‌الملل هماهنگ شده باشند.^۱

شق دوم قابل بررسی برای پاسخ به سؤال مطروحه، بررسی عدم موفقیت اعمال تحریم‌های تجاری در ارتقا استانداردهای حقوق کار است که در ابتدا به بررسی تأثیرات رفاهی در کشورهای مورد هدف تحریم پرداخته خواهد شد. گفته می‌شود که پیچیدگی امکان تأثیرات رفاهی از تحریم‌ها لزوماً تمایلی برای تغییرات رفتاری در همه شرکت‌ها یا حکومت‌ها را بوجود نخواهد آورد و می‌توان به عنوان نمونه به کار کودکان اشاره نمود که اگر اعمال تحریم‌ها (تهدید به خروج از معافیت حقوق گمرکی) بر محصولی که بوسیله کار کودکان تولید می‌شود، تحمیل گردد موجب آن خواهد شد که از نیروی کار کودکان برای مصرف بخش داخلی؛ جایی که ظرفیت آن نمی‌تواند تحت تأثیر تحریم قرار گیرد، استفاده شود.

البته می‌توان فواید تأثیرات رفاهی تحریم‌ها در کشورهایی که سیاست کاری خود را تغییر نداده‌اند را در موارد ذیل برشمرد:

1. Ibid,p17.

۱. اعمال تحریم‌ها، تقاضای جهانی برای محصولاتی که از طریق سوءاستفاده از حقوق کارگران ایجاد می‌شوند را کاهش خواهد داد، از این رو، سطوح این فعالیت‌های مضر کاهش پیدا خواهد کرد.

۲. اعمال تحریم‌ها، در مقابله با سیاست‌های دولت مردانی که استانداردهای بنیادین حقوق کار را نقض می‌کنند، رضایت اخلاقی مردم را ایجاد می‌نماید، همچنین ایستادگی در برابر فشارهایی مانند کار اجباری و کار کودکان می‌تواند زمینه انجام برخی از اصلاحات سیاسی و اقتصادی را فراهم آورد. در نتیجه اعمال تحریم‌ها می‌تواند مزایایی به همراه داشته باشد که از جمله آن می‌توان به محدودیت استفاده از کار کودکان اشاره کرد مانند قانون کارخانه‌ها در بریتانیا در نیمه اول قرن ۱۹ که دسترسی کودکان را به آموزش‌های عمومی افزایش داد.

۱.۳. بررسی دلایل رسمی کارایی تحریم‌ها^۱

در خصوص دلایل رسمی کارایی تحریم‌های تجاری می‌توان گفت که از منظر Dufour^۲ یکی از دلایل رسمی محدود درباره کارایی تحریم‌های تجاری در حقوق کار تهدید به خروج از سیستم ترجیحات عمومی^۳ می‌باشد. این برنامه برای ترویج رشد اقتصادی در جهان در حال توسعه با ارائه ترجیحی معافیت از حقوق گمرکی، برای ورود ۵۰۰۰ محصول از کشورهای ذی‌نفع طراحی شده است^۴، که نهایتاً، منجر به تغییراتی در قانون کار مالزی و شیلی گردید. همچنین این تهدید (خروج از سیستم ترجیحات عمومی) همراه با فعالیت‌های گروه‌های بومی حقوق کار، منجر به لغو محدودیت‌های قانونی در مذاکرات دسته جمعی در جمهوری دومینیکن شد^۵.

۱. لازم به ذکر است که جامع‌ترین کار عملی درباره کارایی تحریم‌های تجاری در اثر باقیمانده Hafbauer و Elliot موجود است که این اثر شامل ۱۱۵ مثال در مورد استفاده از تحریم‌های اقتصادی در دوره بیش از حدود ۵۰ سال می‌باشد. این مؤلفان این گونه نتیجه گرفته‌اند که این چنین تحریم‌هایی روی هم رفته موفقیت ۳۴ درصدی در تغییر رفتار کشورهای مورد هدف در مسیر مطلوب داشته است.

۲. Jean-Marie Dufour، اقتصاد دان و مدرس دانشگاه مک گیل در کانادا

3. Generalized System of Preferences (GSP).

4. <http://www.ustr.gov/trade-topics/trade-development/preference-programs/generalized-system-preference-gsp>. (تاریخ مراجعه به سایت ۹۲/۲/۲۴ ساعت ۱۷:۱۵)

5. S.Bhandari, Jag deep, o. Sykes, Alan, Economic Dimensions in International law: comparative and Empirical Perspective, Cambridge university press, 1997, p206.

۱.۴. بررسی ابزارهای جایگزین تحریم‌های تجاری

برخی از مطالعات اقتصادی استفاده از پرداخت‌های کمکی را به عنوان شق دیگر تحریم‌های تجاری مطرح نموده‌اند. این پرداخت‌های کمکی به همراه تحریم‌ها، تضمینی برای ارتقا استانداردهای بنیادین حقوق کار می‌باشد. برای مثال می‌توان به استفاده از پرداخت‌های کمکی در مورد کار کودکان اشاره نمود که براساس آن، شرایط مؤثرتری برای کاهش اشتغال کودکان فراهم می‌گردد.

با این وجود در بعضی از موارد کمک‌های مالی، کشورهای جهان سوم را در تطابق با استانداردهای حقوق کار توانا می‌سازد، درست مانند کمک‌های فنی و مشورتی که عنصر مهمی برای تطابق کشورهای جهان سوم با تعهدات سازمان بین‌المللی کار است. همچنین سازمان همکاری اقتصادی و توسعه^۱ نیز این گونه نتیجه گرفته است که: پرداخت‌های کمکی نه تنها کمک‌کننده کشورهای فقیر برای قبول استانداردهای بنیادین حقوق کار است بلکه این چنین قبولی می‌تواند موجبات پیوستن این‌گونه کشورها را به تجارت آزاد فراهم آورد. از دیگر ابزارهای جایگزین تحریم‌های تجاری، برچسب‌زنی اجتماعی^۲ می‌باشد.

به این معنا که به اشخاص به عنوان مصرف‌کننده اجازه می‌دهد که ترجیحات اخلاقی خود را برای حمایت از حقوق کار اظہار نمایند. بر این اساس به محصولاتی که مطابق استانداردهای بنیادین کار تولید می‌شوند حق استفاده از لوگوی متمایز یا بروشوری که مصرف‌کنندگان را از این حقیقت مطلع می‌کند، داده می‌شود در این شرایط، برچسب‌زنی اشخاص مصرف‌کننده را قادر می‌سازد که از مصرف محصولاتی که بر پایه عدم رعایت استانداردهای کار تولید شده‌اند اجتناب نمایند. در گزارش مجمع هیئت مدیره سازمان بین‌المللی کار در سال ۱۹۹۷ پیشنهاد شد که برچسب‌زنی تا آنجا که مربوط به سازمان بین‌المللی کار است، باید با هدف ارتقای حقوق کار باشد و به منظور آنکه این برچسب‌ها برای همیشه قابل قبول باشند، کشورها باید تضمین دهند که قوانین و رویه‌های واقعی آنها با استانداردهای بنیادین کار تطابق دارد البته این گونه اقدامات

1. Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD).

2. social labeling.

نیز برای سازمان تضمینی را فراهم نمی‌آورد، لذا در حال حاضر تنها راه حل قابل انجام، نظارت بین‌المللی می‌باشد.^۱

اما متأسفانه نظارت بر شرایط برچسب زنی در مورد کالاهای تولیدی، به خاطر طبیعت داوطلبانه مقابله‌نامه‌های سازمان بین‌المللی کار پیش بینی نشده است.^۲ لذا عده‌ای بر این باورند که تأثیرگذاری تحریم‌ها به عنوان یک ابزار سیاسی برتر از ابزارهای مالی و برچسب زنی اجتماعی در تغییر رویه‌های کاری است. البته هر کدام از این روش‌ها دارای اشکالات مربوط به خود است و در عین حال از ترکیب بیش از یکی از این ابزارها بیشترین تأثیر به دست خواهد آمد و تاکنون، حداقل نتایج مثبتی از تهدید به تحریم‌های یک جانبه (مانند خروج از سیستم ترجیحات عمومی) به دست آمده است.

از دیگر شقوق جایگزین تحریم‌های تجاری، آزادسازی تجارت می‌باشد زیرا، محدودیت‌های تجاری در کشورهای توسعه یافته تا حد زیادی بر روی محصولات صادر شده توسط کشورهای در حال توسعه مانند منسوجات و پوشاک، کفش، شیلات و محصولات کشاورزی اثر می‌گذارد. اگر کشورهای توسعه یافته در تحقق آرزوی خود مبنی بر ارتقا استانداردهای بنیادین کار در کشورهای در حال توسعه صادق باشند، بازارهای خود را به روی کالاهای تولید شده این کشورها باز می‌کنند، تا منجر به رشد صادرات و سود بری کارگران شوند^۳ از این رو، چگونگی آزادسازی تجارت را می‌توان به عنوان یک ابزار ترویج استانداردهای کار در کشورهای فقیر امتحان کرد. حتی با وجود اثرات رفاهی نامعین تعدادی از تجار آزاد هنوز هم حقوق کار مبتنی بر تحریم‌های تجاری را رد می‌کنند بر این پایه که اگر این چنین اقداماتی به‌طور گسترده اجازه داده شوند انسجام حکومت مبتنی بر تجارت آزاد ضعیف می‌شود. در توضیح استدلال آنان باید دانست که

1. Thus, the 1997 ILO Director General's Report makes the following suggestion:

As far as the ILO is concerned, labelling should... aim... at promoting law and practice which meets the demands of fundamental standards (thus also benefiting workers whose products are not identifiable or exported). But if these labels are to have any credibility at all, they must guarantee that legislation has been complied with in actual practice.

Report of director General, The ILO ,Standard setting and globalization ,International Labor conference,85th session.1997,p31.

2. Brian Langille, The ILO and the New Economy: Recent Developments 34 (Oct. 29,1998).

3. Panagariya, Arvind, "Labor Standards and Trade Sanctions: Right End Wrong Means", op.cit,p18-21.

برای ورود به رقابت اقتصادی، آن طور که جهانی سازی ایجاب می‌نماید، کشورها وارد کشاکشی سخت می‌گردند. در واقع اگر اولویت هر کشور رقابت پذیر کردن صنعتش باشد باید از هزینه‌ها از جمله هزینه‌های کارکردی بکاهد تا بتواند با حفظ انعطاف نسبت به بازار رقابت استوارانه بایستد این امر، تأثیر مستقیم بر سطح معیارهای کار و میزان رعایت آن خواهد داشت^۱. البته این امر خود نیز مبتنی بر این اندیشه است که نظام حقوق تجارت بین‌الملل به عنوان مجموعه‌ای از قوانین و هنجارهایی است که همکاری‌های بلند مدت را در جهت حفظ تعادل اقتصادی به جهت رویارویی با فشارهای مداوم و به منظور برهم زدن این تعادل، مورد هدف قرار داده است.

البته مهم است که بین تحریم‌های یک جانبه و چند جانبه قائل به تفکیک شویم. در اینجا خطری که وجود دارد درباره تمایز بین حمایت‌های متقابلانه و تحریم‌های واقعی است زیرا، در صورت حمایت‌های متقابلانه از کشور مورد تحریم، ممکن است اهداف حقوق کارگران در جهت خدمت به منافع حمایت‌گرایان تعریف گردد.

در حقوق بین‌الملل عمومی، مفهومی که در قرن نوزدهم و اوایل قرن بیستم حاکم بود یعنی موضوع نظارت بین‌المللی اهمیت چندانی نداشت، زیرا، در این زمان بیشتر مسائل مربوط به عهدنامه‌های دو جانبه بین کشورها مطرح بود. با توجه به تحول حقوق بین‌الملل، موضوع نظارت بین‌المللی نیز تحول یافت و با انعقاد معاهدات بین‌المللی با بعد جهانی، نظارت بر اجرای آنها نیز ابعاد تازه‌ای پیدا کرد. روش نظارت بین‌المللی که از سوی سازمان بین‌المللی کار در مورد اجرای مقابله‌نامه‌ها به کار برده می‌شود، متضمن دو آئین متفاوت نظارت است: آئین نخست که جنبه دائمی و منظم دارد مبتنی بر بررسی گزارش‌های ارسالی دولت‌ها است؛ آئین دوم شامل رسیدگی به شکایت‌ها و اعلام تخلفاتی است که درباره اجرا نکردن یا درست اجرا نکردن مفاد مقابله‌نامه‌ها از سوی دولت‌ها صورت می‌گیرد^۲.

در خصوص آئین اول باید توضیح داده شود که از سال ۱۹۲۶ کشورها موظف شدند وضعیت اجرای توصیه‌نامه‌ها و مقابله‌نامه‌های کار را به سازمان بین‌المللی کار گزارش دهند. از آنجا که بررسی این گزارش‌ها هم اکنون امری تخصصی شده است، تصمیم بر آن شد تا این وظیفه به

۱. عراقی، عزت ا... و رنجبریان، امیرحسین؛ پیشین، ۱۳۶۷

۲. عراقی، عزت ا... پیشین، ص ۶۳۷-۶۳۶

کمیته اجرای استانداردها سپرده شود. این کمیته هم اکنون یکی از ارکان اصلی و ثابت کنفرانس‌های بین‌المللی سازمان به شمار می‌رود و وظیفه بررسی اعمال و اقدامات کشورهای عضو را در این مسیر بر عهده دارد.

علاوه بر آن گزارش‌های دولت‌ها نیز که بر پایه تعهدات آنها به سازمان منعکس می‌شود به این کمیته سپرده خواهد شد تا به دست آنها مورد مذاقه قرار گیرد^۱.

کمیته اجرای استانداردها شورایی سه‌جانبه است که با حضور نمایندگان کارگران، کارفرمایان و دولت‌های عضو در مقر اصلی سازمان بین‌المللی کار تشکیل می‌شود. وظایف اصلی این کمیته شامل بررسی الحاق کشورها به مقابله‌نامه‌های سازمان بین‌المللی کار، ملاحظه و بررسی شکایات واصله به سازمان در خصوص نقض هر یک از الزامات مقابله‌نامه‌ها، اعلام نظر در مورد گزارش‌های ملی کشورها، تجزیه و تحلیل اطلاعات مربوط به مراحل الحاق و یا نحوه اجرای مقابله‌نامه‌های بین‌المللی کار در هر یک از کشورهای عضو می‌باشد.

بررسی اطلاعات دریافتی از کشورهای عضو در زمینه اجرای مفاد مقابله‌نامه‌های بین‌المللی به عهده سیستم نظارتی این سازمان است. مکانیزم نظارتی سازمان بین‌المللی کار شامل کمیته کارشناسان اجرای مقابله‌نامه‌ها و توصیه‌نامه‌ها و کمیته اجرای استانداردها است که این کمیته با ساختار سه‌جانبه در خلال کنفرانس به بررسی وضعیت کشورها از جنبه الحاق به مقابله‌نامه‌ها، اجرای مقررات مندرج در کنوانسیون‌ها و بررسی جامع گزارش‌های کشورهای در مورد اسناد سازمان بین‌المللی کار می‌پردازد. نظارت دقیق و مؤثر بر اجرای استانداردها در گرو ساختار سه‌جانبه‌گرایی حاکم بر روند کار کمیته است و دولت‌ها و شرکای اجتماعی آنها بایستی در امر نظارت بر اجرای استانداردها کوشا باشند.

این کمیته اطلاعات و گزارش‌هایی را که دولت‌ها به موجب مواد ۱۹، ۲۲ و ۳۵ اساسنامه در خصوص اجرای مقابله‌نامه‌ها و توصیه‌نامه‌ها تهیه کرده‌اند همراه با گزارش کمیته کارشناسان در مورد اجرای مقابله‌نامه‌ها و توصیه‌نامه‌ها مورد ملاحظه قرار می‌دهد و گزارشی در مورد کار خود، به کنفرانس تسلیم می‌نماید.

۱. <http://www.pajoohe.com/fa/index.php?Page=definition&UID=38105> (تاریخ مراجعه به سایت

کمیته اجرای استانداردها از مهم‌ترین کمیته‌های کنفرانس‌های سالانه است و مباحث آن از جنجالی‌ترین موضوعات مطرح می‌باشد.^۱ در خصوص نحوه اعلام نام کشورهای ناقض اجرای مقوله نامه‌ها توسط کمیته اجرای استانداردها این چنین باید گفت که این کمیته در ابتدا از میان کشورهای عضوی که ملزم به ارائه گزارش ادواری بوده‌اند فهرست موقتی را با درج نام ۵۱ کشور ارائه می‌نماید. سپس با توجه به اولویت‌ها و استانداردهای مد نظر کمیته، به ارائه فهرست نهایی با درج ۲۵ کشور اقدام می‌کند.

ملاک دبیرخانه کنفرانس برای انتخاب ۲۵ کشور از میان ۵۱ کشور عضو ناقض اجرای مقوله نامه‌ها منتخب کمیته کارشناسان، دارا بودن بیشترین میزان تخلف در اجرای مفاد مقوله نامه‌هایی است که منتج به درگیر شدن بخش عظیمی از نیروی کار جامعه در این کشورها شده باشد.^۲

۲. سازمان تجارت جهانی و بیان اهداف کلی آن

یکی از اهداف منشور آتلانتیک که در سال ۱۹۴۱ بین روزولت و چرچیل به امضا رسید، ایجاد یک سیستم تجارت بین‌المللی بود که بر پایه عدم تبعیض و تجارت آزاد کالاها و خدمات استوار باشد. مذاکرات مربوط به این سیستم که در خلال جنگ جهانی دوم بین انگلستان، کانادا و آمریکا آغاز شده بود، پس از جنگ نیز ادامه یافت تا آنکه در ششم دسامبر ۱۹۴۵ پیشنهاد گسترش تجارت بین‌المللی و اشتغال را ارائه دادند. در سال ۱۹۴۷ مذاکراتی طی دو کنفرانس جداگانه در ژنو صورت گرفت و در یکی از این کنفرانس‌ها طرح "سازمان بین‌المللی تجارت" تهیه و تنظیم گردید.

۱. <http://www.mcls.gov.ir/fa/news/2387> (تاریخ مراجعه به سایت ۹۱/۱۱/۲۰ ساعت ۱۲:۳۰)

۲. از جمله کشورهای ناقض اجرای مقوله نامه‌ها بر اساس گزارش کمیته اجرای استانداردها کشور کلمبیا می‌باشد در توضیح وضعیت این کشور باید گفت که سازمان بین‌المللی کار هیئت سه جانبه‌ای را برای بررسی وضعیت کشور کلمبیا ارسال نمود زیرا، این کشور یکی از خطرناک‌ترین کشورهای برحق آزادی انجمن‌ها شناخته می‌شد لیکن حضور این هیئت سه جانبه مورد مخالفت کارفرمایان این کشور قرار گرفت و به این خاطر کشور کلمبیا در فهرست ۲۵ کشور کمیته اجرای استانداردها قرار گرفت در مقابل نمایندگان کسب و کار در کشور کلمبیا توافق نمودند در صورت حذف کلمبیا از لیست ۲۵ کشور، دولت ایشان حاضر به پذیرش هیئت سه جانبه خواهد بود.
<http://tuc.org.uk/international/tuc-18073-f0.cfm> (Trades union congress-ILO sanctions Colombia poor human rights record, June 2010)

- در اساسنامه سازمان بین‌المللی تجارت که توسط ۵۶ کشور مورد مذاکره قرار گرفته بود، مقررات و قواعد مشخصی راجع به تجارت، اشتغال، رقابت و مسائل اقتصادی پیش‌بینی شد.^۱
- سازمان تجارت جهانی نهادی بین‌المللی است که با قواعد تجاری بین‌المللی سر و کار دارد. هدف این سازمان، عبارت است از تسهیل تجارت بین کشورها از طریق ایجاد شرایطی منصفانه و عادلانه برای رقابت، این هدف سازمان جهانی تجارت، کشورها را به مذاکره برای کاهش تعرفه‌ها و رفع سایر موانع تجارت ترغیب نموده و از آنها می‌خواهد قواعد مشترکی را در مورد تجارت کالاها و خدمات اجرا نمایند با توجه به هدف سازمان تجارت جهانی (تجارت در سراسر دنیا به صورت آزاد و بدون دخالت دولت‌ها) اصول این سازمان شامل موارد ذیل است:
۱. اصل عدم تبعیض و اصل دولت کامله الوداد^۲: طبق این اصل هرگونه امتیاز بازرگانی یا تعرفه‌ای که از سوی یک کشور نسبت به هر کشور عضو اعمال می‌شود، به تمام شرکای تجاری عضو، قابل تعمیم است. تنها استثنای این اصل در مورد هم‌گرایی اقتصادی همانند اتحادیه‌های گمرکی بین چند کشور است؛
  ۲. استفاده از محدودیت‌های کمی در تجارت همچون سهمیه‌بندی و صدور پروانه واردات ممنوع بوده، حمایت از صنایع داخلی فقط از طریق تعرفه‌های گمرکی شفاف امکان‌پذیر است؛
  ۳. کاهش تدریجی و تثبیت تعرفه‌های گمرکی و حذف موانع تجاری و غیرتعرفه‌ای، مگر در مورد محصولات کشاورزی کشورهایی که با مشکل در پرداخت‌ها مواجه هستند^۳؛
  ۴. برقراری نظام تعرفه‌های ترجیحی با هدف اعطای امتیازات تجاری به بعضی از فرآورده‌های کشورهای در حال توسعه، به منظور ساده‌سازی رقابت محصولات این کشورها با محصولات تولیدی کشورهای صنعتی؛
  ۵. هرگونه رفتار با کالای وارداتی که متفاوت با رفتار با کالاهای ساخت داخل باشد توسط کشورهای عضو ممنوع است؛
  ۶. هرگونه عمل کشورهای عضو که جنبه فروش زیر قیمت تمام شده^۴ داشته باشد ممنوع است؛

۱. حسن زاده، علی؛ سیاست‌های مناسب به منظور جلوگیری از فقر در رابطه با عضویت در سازمان تجارت جهانی، مجمع تشخیص مصلحت نظام، طرح پژوهشی دبیرخانه کمیسیون اقتصاد کلان، بازرگانی و اداری، پاییز ۸۷، ص ۱۲.

2. MOST FAVORED NATION (MFN) CLAUSE.

۳. باقری، محمود و حجت‌زاده، علیرضا و رضائی، محمدتقی؛ اجرای اصل آزاد سازی تجاری در سازمان تجارت جهانی: چالش‌ها و فرصت‌ها، ویژه‌نامه WTO، سال یازدهم، ش ۲۷، پاییز و زمستان ۱۳۸۸، ص ۱۰.

۷. انجام مشورت در مورد سیاست‌های بازرگانی با دیگر اعضا و حل و فصل اختلافات ناشی از روابط تجاری از طریق مذاکره.^۲

تصمیم‌گیری در این سازمان با توافق حاصله، تعهدات حقوقی را بر تمامی اعضا تحمیل می‌کند. تقاضا برای درگیر شدن فعال در فرایند تصمیم‌گیری این سازمان به طور مؤثری میان تعداد زیادی از اعضا خصوصا کشورهای در حال توسعه افزایش یافته است. در مجموع میان اعضا سازمان تجارت جهانی این موضوع پذیرفته شده است که وسعت تعهدات حقوقی سازمان تجارت جهانی و ماهیتش به خود کار ساز و کار حل اختلاف تنها در سایه مشارکت سیاسی که از طریق اصل اجماع حاصل می‌شود امکان پذیر می‌باشد.^۳

۲.۱. بررسی تطابق استانداردهای سازمان بین‌المللی کار با اهداف سازمان تجارت جهانی

این قسمت به این موضوع می‌پردازد که آیا استانداردهای سازمان بین‌المللی کار با قوانین و اهداف سازمان تجارت جهانی که نظارت بین‌المللی را در سیستم‌های تجاری و سیاست‌های منطقه‌ای و ملی و موافقت نامه‌های تجاری گنجانیده است مطابقت دارد؟ در ابتدا می‌توان اشاره نمود از علل تشکیل سازمان تجارت جهانی حرکت سریع به سوی یکپارچگی بازارها و تسهیل تجارت است^۴ همچنین یکی از مقررات اصولی این سازمان، بهبود استانداردهای بنیادین کار در کشورهای کم درآمد می‌باشد. این مقررات و اصول برای جلوگیری از سوءاستفاده از قدرت‌های اقتصادی برتر که به دنبال ایجاد زیان نسبت به هزینه رقابت و رفاه اقتصادی در کشورهای کم درآمد هستند، تدوین می‌گردد. از نظر تاریخی مسئله استانداردهای بنیادین کار به سازمان بین‌المللی کار مربوط بوده که در اغلب اوقات این سازمان به خاطر فقدان مکانیزم‌های اجرایی برای ارتقا این استانداردها مورد انتقاد قرار گرفته است در حالی که ممکن است این انتقادات درست باشد اما در این انتقادات نکاتی در نظر گرفته نشده است که می‌توان به این موضوع اشاره

1. DUMPING.

۲. حسن‌زاده، علی؛ پیشین، ص ۱۵-۱۴.

۳. فتحی زاده، امیر هوشنگ و کمری، انور؛ انجام امور در سازمان تجارت جهانی، نظام تصمیم‌گیری در گات و سازمان تجارت جهانی، مجله بررسی بازرگانی، فروردین و اردیبهشت ۸۸، ص ۵.

۴. عراقی، عزت ا... و رنجبریان، امیر حسین؛ پیشین، ص ۳۶۵-۳۶۴.

نمود که اگر توسعه اقتصادی در قرن گذشته در ایالات متحده و اروپای غربی و ژاپن و سایر کشورهای صنعتی دیده می‌شود به این دلیل است که درآمد واقعی کارگران در این کشورها به طور چشمگیری افزایش پیدا کرده و شرایط کار هم به طور چشمگیری بهبود یافته است. پس برای ارتقا و بهبود استانداردهای کار لازم است که نقش فعالانه‌ای را برای دولت همراه با حمایت‌های گسترده عمومی در هر ملتی در نظر گرفت.

در دهه‌های اخیر پیشرفت‌های مشابهی در تعداد قابل توجهی از کشورهای در حال توسعه در آسیا و آمریکای لاتین دیده شده است به این ترتیب تدوین سیاست‌هایی برای کمک‌های فنی و مالی به کشورهای کم درآمد برای پیشرفت اقتصادی به نوبه خود موجب افزایش رفاه اقتصادی شهروندان خواهد شد در نهایت باید تأکید گردد که سیاست‌های کشورهای صنعتی می‌بایست به حفظ بازار آزاد و تشویق رشد اقتصادی در کشورهای در حال توسعه، هدایت گردد که این خود نیز مطمئن‌ترین راه برای ارتقا استانداردهای بنیادین کار می‌باشد. همچنین شواهدی وجود دارد که با بالا رفتن درآمد سرانه، استانداردهای کار ارتقا پیدا می‌کند. بر این اساس دولت‌های ملی در کشورهای در حال توسعه باید سیاست‌های فعالی به منظور بهبود شرایط کار مؤسسات و حقوق کارگران در اقتصاد خود اتخاذ نمایند.^۱

۲.۲. بررسی چشم انداز سازمان تجارت جهانی

در دور مذاکرات سنگاپور در سال ۱۹۹۶ مدیر کل سازمان بین‌المللی کار و وزیران، متعهد به گفت‌وگو در رابطه با حقوق تجارت بین‌الملل و حقوق کار شدند. وزیران در بیانیه سنگاپور سال ۱۹۹۶ تجدید تعهد خود را به رعایت استانداردهای بنیادین کار نشان دادند، همچنین در این بیانیه سازمان بین‌المللی کار به عنوان مرجع ذی‌صلاح برای تنظیم و اقدام برای این استانداردها شناخته شده است. ضمناً این بیانیه پیشنهاد می‌کند آنچه که مورد نیاز است فقط ادامه همکاری‌های موجود نیست بلکه همکاری قوی‌تر و جمعی‌تر بین این دو سازمان، مورد نظر است. یک رویکرد احتمالی سازمان تجارت جهانی در رابطه بین تجارت و حقوق کار در زمانی که اعضا

1. M. Stern, Robert , labor standards and trade, op.cit, pp16-18.

در تطابق با استانداردهای بنیادین کار موفق نمی‌باشند، اعمال تحریم‌های چند جانبه از سوی سازمان تجارت جهانی با قضاوت سازمان بین‌المللی کار برای شروع به اعمال تحریم‌ها می‌باشد. اگر سازمان تجارت جهانی دارای اختیار در اعمال تحریم‌ها در رابطه با نقض حقوق کار باشد، مشکلی که در اینجا بروز می‌نماید این است که تعهد اصلی حقوقی سازمان تجارت جهانی که همان نظارت بر تجارت^۱ است، نقض می‌گردد و چنین رویکردی ممکن است منجر به افزایش رویه‌های تجاری غیر منصفانه شود.

پس رویکرد منجسم‌تر آن است که نقش این سازمان را در چارچوب بررسی مطابقت تحریم‌های تحمیلی با اهداف حقوق بشر دانست. به این معنا که اجازه به صدور حکم تحریم تجاری برای نقض حقوق و استانداردهای بنیادین حقوق کار به عنوان جایگزینی برای سازمان بین‌المللی کار در نظر گرفته شود که البته چنین دیدگاهی مخالف با سنت سازمان بین‌المللی کار می‌باشد، زیرا، این سازمان تأکید بر دیپلماسی (توافق مبتنی بر رضایت طرفین) دارد.

از این رو، مکانیسم نظارت و اجماع به صورت هر چه گسترده‌تر در محتوای حقوق بنیادین کار موجب تکامل اقدامات سازمان بین‌المللی کار خواهد شد. این دیدگاه، متفاوت با نظارت بر تجارت و موافق با دیدگاه حمایت از حقوق کار مبتنی بر تحریم‌ها توسط سازمان تجارت جهانی می‌باشد. امیدوارکننده‌ترین احتمال کوتاه مدت و میان مدت از رویه‌های سازمان تجارت جهانی این است که سازمان بین‌المللی کار نقش بسیار مهمی در تعیین مبنای مناسب، برای اعلام نقض استانداردهای بنیادین حقوق کار داشته و کمک به حل و فصل اختلافات نهادی سازمان تجارت جهانی نموده است.

نتیجه‌گیری

کلید حل مسئله؛ ایفای نقش مناسب توسط سازمان تجارت جهانی با توجه به حقوق کارگران، ارتباط پویا بین سازمان بین‌المللی کار و سازمان تجارت جهانی است. سازمان تجارت جهانی نیازمند این توانایی است که حقوق کار مبتنی بر تحریم‌ها را از تقلب حمایت‌گرایان در قوانین تجارت آزاد تشخیص دهد و از سیستم تجاری مشروع (مبتنی بر قانون) و یکپارچه حمایت کند.

1. Police trade.

این توانایی بستگی به تکامل سازمان بین‌المللی کار به عنوان یک سازمان قادر به ایجاد اجماع گسترده در حداقل محتوای اساسی از حقوق بنیادین کار به اتکای ابزارهای مؤثر برای نظارت و اندازه‌گیری انطباق با استانداردهای کار دارد.

دو سازمان بین‌المللی کار و تجارت بسیار با هم متفاوت هستند. اما باید گفت همان‌طور که برخی از کارها باید به سازمان بین‌المللی کار اختصاص یابد و برخی به سازمان تجارت جهانی، به همان دلیل هم برخی از کارها باید توسط هر دو صورت گیرد. مثلاً در حالی که سازمان بین‌المللی کار برای رسیدن به نتایج مورد نظر از طریق گفتگوی اجتماعی و کمک به توسعه و کمک فنی استفاده می‌کند، سازمان تجارت جهانی هم‌زمان به طور فزاینده‌ای با استفاده از نهاد حل اختلاف^۱ و با توسل به اجازه تحریم‌های تجاری این کار را می‌کند.

بیانیه ژوئن ۱۹۹۸ سازمان بین‌المللی کار حداقل در حد تعهد به اصول، پیشرفت مهمی در این جهت بوده و فشار برای عکس‌العمل تجاری برای عدم تطابق با حقوق اساسی کارگر، تأثیر مثبتی در حرکت سازمان به این سمت بوده است. حفظ انگیزه‌ها در رویکرد همکاری مؤثر، مبتنی بر نقش هنرمندانه سازمان تجارت جهانی می‌باشد که به صورت ایقاعی محدودکننده است نه به صورت مضیق و نه به صورت موسع.

نهایتاً این واقعیت که اساسنامه سازمان بین‌المللی کار مجوز تحریم‌های تجاری را صادر و سازمان تجارت جهانی یک چارچوبی را برای مدیریت این تحریم‌ها تأسیس کرده است، می‌تواند دلیلی برای ارتباط این دو سازمان باشد.^۲

1. The Dispute Settlement Body (DSB).

http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/dispu_settlement_cbt_e/c3s1p1_e.htm

(تاریخ ورود به سایت ۹۲/۲/۲۰ ساعت ۱۲:۳۰)

2. L. Arnold, Luke, "Labor and the World Trade Organization: towards a reconstruction of the linkage discourse", op.cit, p105&106.

فهرست منابع

الف) فارسی

۱. ابدی، سعیدرضا؛ مسئولیت دولت نسبت به تحقق حقوق بنیادین کار در ایران، مجله تحقیقات حقوقی دانشگاه شهید بهشتی، ویژه‌نامه شماره ۳، پاییز و زمستان ۱۳۸۹.
۲. حسن زاده، علی؛ سیاست‌های مناسب به منظور جلوگیری از فقر در رابطه با عضویت در سازمان تجارت جهانی، مجمع تشخیص مصلحت نظام، دبیرخانه کمیسیون اقتصاد کلان، بازرگانی و اداری، کمیته اقتصاد و تلفیق، پاییز ۸۷.
۳. عراقی، سید عزت ا... و رنجبریان، امیر حسین؛ تحول حقوق بین‌الملل کار، چ اول، انتشارات مؤسسه کار و تأمین اجتماعی، ۱۳۸۵.
۴. عراقی، عزت ا...؛ حقوق بین‌الملل کار، چاپ اول، انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۶۷.
۵. فلاح وزیر آباد، احد؛ بررسی نقش سازمان بین‌المللی کار و روابط صنعتی موجود در ایران و جهان، نشریه کار و جامعه، تیر و مرداد ۱۳۷۸.
۶. فتحی زاده، امیر هوشنگ و کمری، انور؛ انجام امور در سازمان تجارت جهانی، نظام تصمیم‌گیری در گات و سازمان تجارت جهانی، مجله بررسی بازرگانی، فروردین و اردیبهشت ۸۸.
۷. ولف، فرانسیس، مترجم: کارگزار، جواد؛ حقوق بشر و سازمان بین‌المللی کار، نشریه کار و جامعه، بهمن ۸۳.

ب) لاتین

8. Howse, Robert, World trade organization and protection of worker right, the journal of small and emerging business law, summer 1999, <http://www.worldtrade.org.net/article/houseworkers>.
9. Panagariya, Arvind, "Labor Standards and Trade Sanctions: Right End Wrong Means", January 2001.
10. M. Stern, Robert, labor standards and trade, University of Michigan, February 17, 2000.
11. M. Stern, Robert, Katherine, Terrell, "LABOR STANDARDS AND THE WORLD TRADE ORGANIZATION", RESEARCH SEMINAR IN INTERNATIONAL ECONOMICS Gerald R. Ford School of public policy, University of Michigan, August 2003.

12. Human Rights in the Global Economy: Report from a Colloquium”, International Council on Human Rights Policy, 2010.
13. L. Arnold, Luke, ” Labor and the World Trade Organization: towards a reconstruction of the linkage discourse”, DEAKIN Law Review, Volume 1.
14. Trades union congress-ILO sanctions Colombia poor human rights record, June 2010 <http://tuc.org.uk/international/tuc-18073-f0.cfm> .
15. Hutchinso, Allan C, NOTES That's Just The Way It Is: Langille on Law, 1989.
16. S. Bhandari, Jag deep ,o. Sykes, Alan , Economic Dimensions in International law: comparative and Empirical Perspective, Cambridge university press, 1997
17. Feng, Tang, YAO, Li-ming, “International Trade and Labor Standards: Effects on China’s Foreign Trade”, Zhejiang University of Technology, china 2006.
18. Banks, Kevin Trade, Labor and International Governance – An Inquiry into the Potential Effectiveness of the New International Labor Law <http://ssrn.com/1657745>.
19. Report of director General, The ILO, Standard setting and globalization, International Labor conference, 85th session. 1997 .

ج) سایت

20. www.ILO.org
21. <http://www.pajoohe.com>
22. <http://www.mcls.gov.ir>
23. <http://www.ustr.gov>
24. <http://www.wto.org>